

Список використаних джерел:

1. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України : підручник. Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507 с.
2. Діана Жар. Кримінальна відповідальність за медичний делікт. *Електронне видання ЮРИСТ&ЗАКОН*, 2016. № 19. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009178 (дата звернення: 30.02.2022).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III / станом на 4 вересня 2017 року. Харків : Право, 2017. С. 68.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.19992. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 4, ст.19 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 30.02.2022).
5. Дутчак С. Р. Забезпечення охорони прав пацієнта в Україні: кримінально-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 252 с.
6. Кононенко В.А., Демура М.І. Проблемні питання притягнення до дисциплінарної та кримінальної відповідальності медичних працівників. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 152. с. 135–151.
7. Давидов П.Г., Юрченко К.Д. Особливості кримінальної відповідальності медичних працівників. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2020. С. 28–32.
8. Лугіна Н.А., Горбань С.Ю. Морально-правові аспекти лікарської таємниці в Україні: перспективи та способи вдосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 323–326. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/77>

УДК 343.8

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.6.27>

СТРЕЛЮК Я.В.

**СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ ЗАКРИТОГО ТИПУ
ТА ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ**

**STATUS AND TRENDS COMMISSION OF CRIMINAL OFFENCES
IN CLOSED PENAL INSTITUTIONS AND MEASURES TO PREVENT THEM**

Особливе значення у реформуванні (розвитку) пенітенціарної системи відводиться стабільній діяльності кримінально-виконавчих установ закритого типу, оскільки від оперативної обстановки та стану правопорядку в цих установах, суспільство оцінює покарання за вчинене особою кримінальне правопорушення. З позиції кримінологічно значущих ознак динаміка пенітенціарної злочинності, яка зумовлюється станом і тенденціями вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу як засудженими, так і персоналом, має негативні коливання. Метою статті є розгляд теоретичних і практичних підходів до сучасного стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу. Визначена мета передбачає розв'язання таких завдань, як: 1) аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених щодо стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу; 2) розподіл кримінальних правопорушень на п'ять груп, які характеризують пенітенціарну злочинність; 3) формування пропозицій щодо запобігання вчиненню кримінальних правопору-

© СТРЕЛЮК Я.В. – кандидат юридичних наук, здобувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

шень у кримінально-виконавчих установах закритого типу як засудженими, так і персоналом. У статті розкрито сучасний стан і тенденції вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу. Доведено, що стан і тенденції вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу є ключовими категоріями криминологічної характеристики, яка зводиться до чотирьох показників: а) стан, тенденції та динаміка кримінальних правопорушень, що вчиняються у кримінально-виконавчих установах закритого типу; б) детермінанти (причини та умови) вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу; в) особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення в кримінально-виконавчих установах закритого типу; г) жертва кримінального правопорушення, що вчиняється в кримінально-виконавчих установах закритого типу. Проведений криминологічний аналіз стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчих установах закритого типу дозволив виокремити п'ять груп кримінальних правопорушень, які характерні для пенітенціарної злочинності та сформулювати заходи по їх запобіганню.

Ключові слова: стан, тенденція, злочинність, кримінальне правопорушення, установа, засуджений, персонал, запобігання.

Particular importance in the reform (development of the penitentiary system) is given to the stable operation of penitentiary institutions of the closed type, because of the operational situation and the state of law and order in these institutions, society assesses punishment for a criminal offense. From the standpoint of criminologically significant features, the dynamics of penitentiary crime, which is determined by the state and trends of criminal offenses in closed penitentiary institutions, both convicts and staff, has negative fluctuations. The purpose of the article is to consider the theoretical and practical approaches to the current state and trends in criminal offenses in closed penitentiary institutions. The defined purpose provides the decision of the following tasks: 1) the analysis of scientific works of domestic and foreign scientists concerning a condition and tendencies of commission of criminal offenses in penitentiary institutions of the closed type; 2) division of criminal offenses into five groups that characterize penitentiary crime; 3) formation of proposals to prevent the commission of criminal offenses in closed penitentiary institutions by both convicts and staff. The article reveals the current state and trends of criminal offenses in closed penitentiary institutions. It is proved that the state and tendencies of committing criminal offenses in closed penitentiary institutions are key categories of criminological characteristics, which are reduced to four indicators: a) the state, tendencies and dynamics of criminal offenses committed in closed penitentiary institutions; b) determinants (causes and conditions) of committing criminal offenses in closed penitentiary institutions; c) a person who commits a criminal offense in closed penitentiary institutions; d) a victim of a criminal offense committed in a closed penitentiary institution. The conducted criminological analysis of the state and tendencies of committing criminal offenses in closed penitentiary institutions allowed to single out five groups of criminal offenses that are characteristic of penitentiary crime and to formulate measures to prevent them.

Key words: status, trend, criminality, criminal offense, institution, convict, staff, prevention.

Вступ. Особливе значення у реформуванні (розвитку пенітенціарної системи) відводиться стабільній діяльності кримінально-виконавчих установ закритого типу (КВУЗТ), оскільки залежно від оперативної обстановки та стану правопорядку в цих установах суспільство оцінює покарання за вчинене особою кримінальне правопорушення.

З позиції криминологічно значущих ознак динаміка пенітенціарної злочинності, яка зумовлюється станом і тенденціями вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ як засудженими, так і персоналом, має негативні коливання. У процесі проведеного нами дослідження встановлено, що ці показники криминологічної характеристики спричинені: великою кількістю суспільно небезпечних осіб, засуджених за тяжкі й особливо тяжкі кримінальні правопорушення, тиском засуджених один на одного, а також впливом засуджених на персонал і навпаки, створенням

міжособистісних конфліктів, підпорядкуванням кримінальній субкультури, відмовою виконувати законні вимоги адміністрації КВУЗТ, підтримкою кримінальних традицій та звичаїв злочинних угруповань.

Отож, вивчення сучасного стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ дозволить нам не тільки з'ясувати механізм їх вчинення, а і запропонувати практикам заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у КВУЗТ. Це, на нашу думку, буде не тільки сприяти виявленню, усуненню та нейтралізації вчинення у КВУЗТ кримінальних правопорушень, а й створить певне підґрунтя для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, що буде спрямоване на: 1) особу, яка вчиняє у КВУЗТ кримінальне правопорушення; 2) причини й умови вчинення кримінального правопорушення; 3) заходи запобігання вчиненню у КВУЗТ кримінальних правопорушень.

З огляду на це, сучасний стан та тенденції вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ має свої закономірності та характеризується спрямованістю нормативно-правових актів і кримінально-виконавчої практики на удосконалення та гуманізацію процесу виправлення й ресоціалізації засуджених, повернення їх у суспільство законослухняними громадянами, а стосовно персоналу – створення нової моделі підготовки та перепідготовки працівників нової генерації.

Метою статті є розгляд теоретичних і практичних підходів до сучасного стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ. Визначена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених щодо стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ; 2) розподіл кримінальних правопорушень на п'ять груп, які характеризують пенітенціарну злочинність; 3) формування пропозицій щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у КВУЗТ як засудженими, так і персоналом.

Стан дослідження. Проблема пенітенціарної злочинності, її стан та тенденції були об'єктом уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: Ю.В. Баулін, А.І. Богатирьов, І.Г. Богатирьов, В.В. Василевич, В.О. Глушков, Б.М. Головкін, В.В. Голіна, О.М. Джуца, А. І. Долгова, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, О.Г. Колб, І.М. Копотун, В.М. Кудрявцев, О.Г. Михайлик, С.С. Мірошніченко, М.С. Пузирьов, О.О. Нагишев, М.О. Стручков, Є.Л. Стрельцов, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, М.Н. Фицула, О.О. Шкута та інші дослідники.

Проведений нами ґрунтовний аналіз праць зазначених науковців та результати емпіричних досліджень свідчать, що проблема сучасного стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ потребує комплексного міждисциплінарного підходу і вимагає від Міністерства юстиції України, зокрема Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, постійного контролю за діяльністю КВУЗТ.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи наукове дослідження сучасного стану та тенденцій вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ, необхідно зазначити, що, незважаючи на різке зниження кількості засуджених зі 149 тис. у 2015 р. до 54 тис. у 2020 р., кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, вчинених у КВУЗТ, має невтішну тенденцію. Підтвердженням цьому є у тому числі статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації, аналітичні довідки Державного департаменту України з питань виконання покарань, ДПтС України та Міністерства юстиції України за період 2015–2020 рр.

За даними офіційної статистики, характерною особливістю кримінальних правопорушень, що вчиняються у КВУЗТ, за останні 5 років (2015–2020 рр.) є тенденція до суттєвого динамічного коливання. Зокрема, якщо протягом 2015–2016 рр. спостерігалось зменшення кількості кримінальних правопорушень із 422 (2015 р.) до 404 (2016 р.), то з 2017 р. по 2018 р. включно абсолютний показник рівня злочинності серед засуджених збільшився відповідно з 465 до 541. Однак у подальшому в динамічності коливання настало різке зменшення абсолютної кількості кримінальних правопорушень, що вчинялися засудженими, з 327 у 2019 р., з подальшим різким збільшенням кримінальних правопорушень до 498 у 2020 р. [1].

Стосовно рівня кримінальних правопорушень, що вчиняються засудженими у КВУЗТ, то їх рівень на 1 тис. засуджених та осіб, взятих під варту, за даними статистичної інформації, становив: у 2015 р. – 4,87; у 2016 – 3,85; у 2017 – 3,52; у 2018 – 3,02; у 2019 – 3,92; у 2020 – 4,01 [2]. З огляду на наведену статистику, зазначені цифри, незважаючи на зниження чисельності засуджених щорічно, свідчать про «відносну стабільність» рівня пенітенціарної злочинності у КВУЗТ, але при певному коливанні.

Отже, проведений кримінологічний аналіз стану вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ дає нам підстави розділити пенітенціарну злочинність у КВУЗТ на п'ять груп:

– до першої групи належать так звані пенітенціарні правопорушення: втеча з місця позбавлення волі або з-під варти; злісна непокоря вимогам адміністрації УВП; дії, що дезорганізують роботу УВП. Ця група кримінальних правопорушень становить більше половини всіх, що вчиняються у КВУЗТ.

До речі, за дослідженням вітчизняного вченого О.Г. Михайлика, пенітенціарні кримінальні правопорушення у багатьох випадках мають побутовий, ситуативний характер, виникають із конфліктної ситуації як у середовищі засуджених, так і між окремими особами. Водночас, на думку дослідника, зважаючи на прогресуючий характер організованих форм протидії адміністрації КВУЗТ, є підстави говорити і про можливість збільшення кількості організованих, задалегідь підготовлених злочинів, які часто відзначаються особливою жорстокістю і зухвалістю [3, с. 179].

Деякі зарубіжні дослідники відзначають такі особливості вчинення пенітенціарних кримінальних правопорушень, як: а) вони становлять близько третини всієї пенітенціарної злочинності; б) її перевищення приблизно утричі насильницької злочинності в умовах свободи [4, с. 247, 249].

– до другої групи ми відносимо насильницькі кримінальні правопорушення, які хоча і становлять невелику кількість, але є найнебезпечнішими, оскільки вони посягають на життя і здоров'я людей. Це умисні вбивства, замах на вбивство, умисні тяжкі тілесні ушкодження, хуліганство, погроза або насильство тощо;

– до третьої групи кримінальних правопорушень ми зараховуємо злочини у сфері обігу наркотичних засобів. До речі, за нашим дослідженням, саме ці кримінальні правопорушення останнім часом у КВУЗТ мають більш високі показники порівняно з попередніми роками, зокрема, у 2019 році, що може вказувати на недостатній відомчий контроль за засудженими і персоналом з боку ДКВС України та Міністерства юстиції України. Водночас, урахуовуючи латентність цієї групи кримінальних правопорушень, їх динаміка, швидше за все, свідчить про випадковість показників, а не про дійсний стан їх вчинення в КВУЗТ. На цьому, зокрема, наголошують і вітчизняні вчені, обґрунтовуючи поширеність і збільшення вказаних протиправних діянь у зв'язку з посиленням впливу кримінальної субкультури у КВУЗТ;

– до четвертої групи кримінальних правопорушень, що вчиняються у КВУЗТ, ми відносимо кримінальні правопорушення проти власності, і хоча вони в структурі пенітенціарної злочинності вчиняються не так часто, їх вплив на стан правопорядку у КВУЗТ є значущим. Так, для прикладу, ст. 185 КК України – «Крадіжка». Саме це кримінальне правопорушення вчиняється найчастіше та викликає в середовищі засуджених багато конфліктів, які закінчуються вчиненням іншого кримінального правопорушення. Більше того, коли засуджені крадуть в інших засуджених, то у персоналу КВУЗТ це не викликає жодного здивування, а тому вони іноді взагалі не реагують на подібні вчинки засуджених. З огляду на це, саме крадіжки в середовищі засуджених і є найчастіше латентними кримінальними правопорушеннями в силу специфіки тюремної субкультури, і нерідко визнання окремих її проявів адміністрацією КВУЗТ використовується для полегшення процесу управління колективами засуджених.

Проведений аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що в основному крадіжки вчиняються засудженими у інших засуджених, і за це, як правило, настає фізична розправа за традиціями злочинного світу. Нерідко речі, продукти харчування й передачі відбираються тими, хто займає у КВУЗТ становище лідера. Ці факти, як показує практика, часто невідомі адміністрації, а коли і стають відомими, то на них або не реагують, або застосовують заходи дисциплінарного характеру.

Подібні випадки свідчать про грубе порушення принципу законності, що виражається насамперед у невідповідності виду юридичної відповідальності за вчинене правопорушення. Проведений нами порівняльний аналіз показав, що схожа практика в окремих випадках має місце і в інших країнах, переважно в пострадянських республіках (Росії, Білорусі, Казахстані та ін.), тобто в тих державах, у пенітенціарних установах яких збереглися пережитки радянської тюремної субкультури;

– і остання, *н'ята група* кримінальних правопорушень. Ми її називаємо особливою, тому що вона вчиняється персоналом КВУЗТ. Це службові та корупційні правопорушення. На жаль, вчинення персоналом у КВУЗТ службових та корупційних правопорушень становить серйозну небезпеку для держави. Тому важливо, щоб і Міністерство юстиції України, і ДКВС України більше уваги приділяли саме цій групі кримінальних правопорушень. Їх подолання та запобігання можна вирішувати шляхом: тренінгових занять; бесід; навчання; прийняття заходів на знання чинного законодавства; проведення перевірок тощо.

З огляду на вищенаведене ми засвідчуємо, що криміногенна обстановка у КВУЗТ продовжує залишатися дуже напруженою і цьому є декілька пояснень. Зокрема, у структурі криміногенного складу засуджених, які відбувають покарання у КВУЗТ, значну частину становлять особи, які відбувають покарання за вчинення насильницьких кримінальних правопорушень. Водночас кримінальні правопорушення, що вчиняються персоналом КВУЗТ, негативно впливають на поведінку самих засуджених, підривають авторитет діяльності установи та дестабілізують оперативну обстановку в них.

Окремо варто виділити високий рівень латентності вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ. Це пов'язано з тим, що адміністрація КВУЗТ умисно приховує певні види кримінальних правопорушень, оскільки вони є атрибутом спілкування засуджених один з одним, а іноді навіть стилем керівництва засудженими з боку адміністрації КВУЗТ.

Щодо географії вчинення у КВУЗТ кримінальних правопорушень, то існує їх певний зв'язок з розповсюдженням злочинності по різних регіонах (територіях) держави, областях, районах, містах, селищах.

Зокрема, вітчизняний вчений В.В. Василевич на підставі статистичних даних підтверджує, що рівень злочинності у різних регіонах країни змінюється. Водночас протягом тривалого часу існує стійка різниця в деяких областях України. Має місце також стала диференціація рівнів злочинності в окремих містах, районах, населених пунктах. Зокрема, за даними поіменованого представника київської кримінологічної школи, досить чітко виділяються три групи територій.

Перша (найбільш криміногенна): до неї входять Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська, Харківська області, АР Крим та м. Київ. Вони відносяться до територій інтенсивного економічного розвитку з найбільшим числом промислових міст. Саме за цих умов реальніше виявляються прогалини, помилки та недоліки, пов'язані із значними соціальними процесами: індустріалізацією, урбанізацією, міграцією населення тощо.

Друга група областей – Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Львівська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська – займають проміжне становище.

Третя – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська та Чернівецька – області з найнижчим показником розглянутих злочинів.

Зіставляючи отримані наприкінці 1990-х років результати кримінологічних досліджень, В. В. Василевич також установив, що різниця у рівнях злочинності між названими областями настільки велика, що будь-які річні коливання чи стійка тенденція зростання або зниження, яка простежується протягом багатьох років, як правило, не дозволяють якійсь області перейти за досягнутий рівень злочинності з однієї групи до іншої [5, с. 84].

Також більш пізні моніторингові кримінологічні аналізи злочинності в Україні підтверджують зазначені сплески злочинності в різних регіонах держави [6, с. 234].

Проведений порівняльний кримінологічний аналіз підкріплює вищенаведені регіональні особливості в контексті функціонування пенітенціарної системи України, в якій ще за часів повного контролю за Донецькою, Луганською областями, АР Крим саме ці регіони відзначалися підвищеною оперативною обстановкою і більш негативним складом засуджених, які відбували покарання за вчинення тяжких та особливо тяжких насильницьких кримінальних правопорушень. Мабуть, тому в цих регіонах було зосереджено найбільшу кількість виправних колоній максимального рівня безпеки, і під час відбування покарання засуджені часто вдавалися до актів насильства як щодо інших засуджених, так і щодо пенітенціарного персоналу.

Нині областями, які відзначаються високим та середнім рівнями вчинення кримінальних правопорушень як засудженими, так і персоналом КВУЗТ, є: Запорізька, Одеська, Дніпропетровська, Харківська. У решті регіонів рівень кримінальних правопорушень або є низьким, або має різкі коливання від низького до резонансного.

Наприклад, у Чернігівській області, яка протягом останнього десятиліття мала низький рівень насильства в УВП (були періоди, коли протягом кількох років поспіль у цьому регіоні не фіксувалося випадків вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи), у 2017 р. було вчинено резонансний насильницький злочин – умисне вбивство ув'язненим молодшого інспектора в державній установі «Чернігівський слідчий ізолятор». Зазначимо, що 17 серпня 2017 р. на території державної установи «Одеський слідчий ізолятор» було вчинено схоже кримінальне правопорушення – умисне вбивство із розчленуванням жінки-інспектора [7].

Варто наголосити, що у період 2014–2017 рр. насильницькі кримінальні правопорушення проти пенітенціарного персоналу не мали такого резонансного характеру й обмежувалися лише

тими, що передбачені ст. 342, 345, 392 КК України. Надзвичайні події в пенітенціарній системі починаючи з 2017 року мають змусити керівництво Міністерства юстиції України, зокрема Департамент із питань виконання кримінальних покарань, серйозно задуматися над питаннями «забезпечення безпеки пенітенціарного персоналу». На жаль, результати опитування персоналу КВУЗТ показали (85% респондентів), що ДКВС України, Міністерство юстиції України більше уваги приділяють гуманізації правового становища засуджених, ніж соціальному захисту персоналу КВУЗТ.

Про це у свій час наголошував вітчизняний вчений І.Г. Богатирьов, на думку якого, саме робота з персоналом завжди вважалася «візитною карткою» будь-якої організації чи відомства. А щодо персоналу КВУЗТ – тут вимога єдина: персонал має бути обличчям держави та гідно представляти її на всіх рівнях. Саме на цьому постулаті має будуватися кадрова політика, завдання якої – здійснювати професійну підготовку і виховання персоналу, а також вирішувати весь комплекс проблемних питань, що супроводжує роботу з ним [8, с. 73]

Щодо сучасного стану і тенденцій вчинення кримінальних правопорушень персоналом КВУЗТ, на жаль, ми маємо констатувати, що більшість із них пов'язана з їх службовою і корупційною діяльністю. При цьому, як зазначають вітчизняні вчені, зазначені явища сьогодні набули хронічних форм, мають перманентний (безперервний) характер і вкрай негативно впливають на стан правопорядку в установах виконання покарань [9, с. 5].

Враховуючи, що останнім часом вчені у галузі кримінально-виконавчого права більше стали приділяти увазі цій проблемі, ми у цьому дослідженні продовжимо їх напрацювання.

З огляду на те, що ДКВС України стала рівноцінним, незалежним від інших державних органів правоохоронним органом [10, с. 25] та набула відповідного нормативного забезпечення, увага до неї тільки посилилася з боку державних та не державних інституцій.

Більше того, саме від неї суспільство очікує вагомих кроків щодо виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання серед них вчинення нових кримінальних правопорушень, а найважливіше – це повернення в суспільство законослухняних громадян.

Отже, щоб реалізувати перераховані завдання, у розпорядженні ДКВС України є відповідний персонал, який має володіти відповідними знаннями та навичками роботи із засудженими. На жаль, вчинення кримінального правопорушення персоналом КВУЗТ не тільки підриває авторитет ДКВС України, а і дестабілізує оперативну обстановку в КВУЗТ, викликає у засуджених недовіру і сприяє вчиненню ними нових кримінальних правопорушень.

З цього приводу ми звернулися до преамбули постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади, або службових повноважень», в якій зазначено, що службове кримінальне правопорушення є небезпечним, тому що вчиняється у сфері службової діяльності і посягає на охоронювані законом права й інтереси окремих громадян, інтереси юридичних осіб, державні та громадські інтереси [11, с. 358].

З огляду на це робимо висновок, що найбільш поширеними кримінальними правопорушенням у КВУЗТ, які вчиняє персонал цих установ, є ті з них, що пов'язані зі злочинами у сфері службової діяльності (Розділ XVII О.ч. КК України: зловживання владою або службовим становищем; перевищення влади або службових повноважень; службове підроблення; службова недбалість; одержання неправомірної вигоди тощо)), а також злочини, які пов'язані з порушенням встановленого порядку обігу наркотичних та психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (Розділ XIII О.ч. КК України).

Водночас у процесі дослідження було встановлено взаємозв'язок і взаємозумовленість вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ як засудженими, так і персоналом, а також помітна негативна тенденція їх розвитку та функціонування в умовах процесу відбування покарання у виді позбавлення волі.

Особливе занепокоєння викликає і той факт, що непоодинокими щорічно є кримінальні правопорушення, вчинені персоналом КВУЗТ щодо засудженого (Розділ II О.ч. КК України: умисні вбивства, у тому числі при обтяжуючих обставинах; нанесення умисних тілесних ушкоджень, включаючи ті, що привели до смерті потерпілого; катування тощо).

Викликає певне занепокоєння і той факт, що у структурі кримінальних правопорушень (5%), що вчиняє персонал КВУЗТ, великою є питома вага старшого начальницького складу, тобто тих осіб, які наділені у КВУЗТ організаційно-розпорядчими функціями та за своїми посадовими обов'язками повинні безпосередньо запобігати таким протиправним явищам серед персоналу, у тому числі реалізувати заходи спеціально-криминологічного запобігання.

Висновок. Узагальнюючи вищевикладене, робимо висновок, що сучасний стан, структура, динаміка та тенденції вчинення кримінальних правопорушень у КВУЗТ свідчать про небажання та стереотипність підходів Міністерства юстиції України та ДКВС України у запобіганні цьому виду кримінальних правопорушень.

У свою чергу ми пропонуємо такі заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у КВУЗТ, які, на нашу думку, можуть бути використані Міністерством юстиції України, зокрема Департаментом із питань виконання покарань для подолання пенітенціарної злочинності.

Щодо засуджених, які відбувають покарання у КВУЗТ, має бути застосовано низку заходів: 1) виявлення з моменту прибуття до установи для відбування покарання осіб, схильних до вчинення нових кримінальних правопорушень, і постановка їх на профілактичний облік; 2) належна перевірка та обшук засуджених з метою виявлення заборонених предметів і речовин; 3) оперативний супровід поведінки засуджених, схильних до вчинення кримінального правопорушення, через конфіденційних співробітників; 4) дотримання прав і законних інтересів засуджених, особливо тих, хто не бажає виконувати режимні вимоги, встановлені у КВУЗТ, і накладення заходів стягнення в межах закону.

Щодо персоналу, який вчиняє службові та корупційні кримінальні правопорушення, пропонуємо такі заходи запобігання, як: 1) проведення спеціальних навчань під час службової підготовки на знання антикорупційного, кримінального та кримінально-виконавчого законодавства; 2) регулярна перевірка діяльності персоналу КВУЗТ із питань дотримання прав і свобод засуджених та їх особистої безпеки; 3) проведення у КВУЗТ антикорупційних тренінгів із залученням фахівців та громадськості тощо.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2015–2020 роки. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075> (дата звернення: 25.05.2021).
3. Михайлик О.Г. Насильство в установах виконання покарань України: теорія і практика: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2019. 434 с.
4. Старков О. В. Криминологические проблемы исполнения уголовного наказания: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 1998. 429 с.
5. Василевич В. Поняття криминологічної характеристики насильницьких злочинів. *Право України*. 1997. № 12. С. 82–84.
6. Моніторинговий криминологічний аналіз злочинності в Україні (2009–2013 роки): монографія / Блажівський Є.М., Козьяков І.М., Книженко О.О., Литвак О.М., Ярмиш О.Н. та ін. Київ: Національна академія прокуратури України, 2014. 484 с.
7. Звіряче вбивство із розчленуванням жінки-інспектора в Одеському СІЗО: суд переглянув відеозапис слідчого експерименту. *УНІАН: інформаційне агентство*. URL: <https://www.unian.ua/society/10362297-zviryache-vbivstvo-iz-rozchlenuvannyam-zhinki-inspektora-v-odeskomu-sizo-sud-pereglyanuv-videozapis-slidchogo-eksperimentu.html> (дата звернення: 26.05.2021).
8. Богатирьов І.Г. Пенітенціарні установи України (теоретико-правове дослідження). Київ, 2013. 444 с.
9. Копотун І.М. Теоретико-прикладні та правові засади запобігання злочинам, що зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій у виправних колоніях України: дис...докт. юрид. наук / 12.00.08/ Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2014. 510 с.
10. Правова статистика: Підручник / Моїсєєв Є.М., Джу́жа О.М., Васи́левич В.В. та ін.; за заг. ред. проф. О.М. Джу́жи. Київ: Атіка, 2008. 392 с.
11. Про судову практику у справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.03.1993 р. № 2. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 4-е вид., змін. і доп. Київ: Видавничий дім «Скіф», 2009. С. 162–170.